

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 609.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245215959856/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sættende Aarhundrede

Allerede i James den Femtes Tid var vel Protestantismen kommet ind, baade fra Tydskland og fra Engeland, men ligesom Tiden viste, det var egenlig kun i sin Franske eller Calviniske Skikkelse, den i det Hele tækkedes Skotterne, saaledes var det ogsaa først i Marie's Mindreaarighed, den begyndte at gjøre Opsigt i disse Egne, og det ved Apostler af et ganske eget Slags. Det var nemlig sexten Herremænd, med Norman Lesly i Spidsen, som (1546) en Morgenstund brød ind hos Reformationens arrigste Fiende, Ærkebisp David Beaton i St. Andrews, myrdede ham og satte sig fast i hans Slot, hvor de med en lille Trop Ligesindede forsvarede sig mod hele den Skotske Magt, saa der maatte Franske Hjelptropper til at undervinge dem*). Ved denne Leilighed er det ogsaa, den saakaldte »Skotske Apostel,« John Knox, først dukker op, thi han var i St. Andrews de Sammenrottetes Slots-Præst, og faldt med dem i Fransk Fængsel, men skjøndt han derved kom paa Galeerne, slap han dog snart løs, kom, efter endel Omflakken, til Genf, hvor han valgte sig Calvin til Mønster, og rasede derpaa i sit Fæderneland (1559—72) mod Alt hvad der enten i hans Næse lugtede af Papisteri, eller var dog ikke efter hans Hoved**). Med en saadan rasende Apostel i Spidsen, følger det af sig selv, at Kloster-Brand og Kirke-Plyndring blev de mest iøjnefaldende reformatoriske Bedrifter, hvorved Verdens-Historien ikke kan ophoide sig, men kun bemærke, at skulde Skotland reformeres i det Sættende Aarhundrede, da maatte det meste skee med Næverne, thi hverken gav den herskende Raahed og Vildhed synderlig Ørenlyd, ikke heller fandt i Bærtelsesmesse-Tiden gode Ord noget godt Sted hos det Franske Hof, som det dog egenlig var, de Skotske Protestanter havde med at bestille. Enke-Dronningen var nemlig Syster til Guiserne, og Marie Stuart blev opdraget ved det Franske Hof for at giftes med Frands den Anden, der endog førde den Skotske Konge-Titel, saa Franske Raadgivere og Franske Tropper var immer ved Haanden. Da imidlertid Protestanterne, under Anførsel af James den Femtes Frille-Søn, dengang Prior af St. Andrews, siden Jarl af Murray, greb til Vaaben (1559), fandt de Understøttelse hos Dronning Elisabeth og af alle de Skotter, som fandt det Franske Aag utaaleligt, og Kong Frandses Dødsaar (1560) blev Calvinismens Gyldenaar, som skienkede den ikke blot

*) Robertsons Skotske Historie I. 111—16.

**) Sammet. I. 176—208.

Det Sættende Aarhundrede

hvad vi kalde Frihed, men hvad den selv kaldte saa, nemlig uindskrænket Raaderum*). En saadan Reformation var vist nok ikke værd at nævne, hvis Talen var om en Tro, der skulde virke, eller om en Tankegang, der skulde udbrede sig, men forsaavidt Calvinismen fornemmelig var en Afkastelse af Pave-Aaget, Indlørelse af Modersmaalet ved Guds-Tjenesten og Opmuntring til Bibel-Læsning, saa kunde den aabenbar, paa hvad Maade den end blev herskende, fremme Folke-Dannelse og Oplysning, og at den Skotske Adel graadig opslugde Kirke-Godsset, bidrog vist netop til, at Calvinismen her fremmede Folke-Oplysning og Dannelse i udmærket Grad, thi hvor skriftkløge Præster maae leve af deres Sogne-folks Naade, faae de snarere Lov til at døe end til at dovne.

Dette kunde i Verdens-Historien være Nok sagt om Skotland i Reformations-Tiden, som hverken var lysteligt for Aand eller Hjerte, men Marie Stuart har dog nu engang, ved Læse-Verdenens Forkiærlighed for Romaner og ømme Deltagelse i store Forbryderes Skæbne, faaet en saadan Navnkundighed, at Historien nødes til at vise, den er uforskyldt.

Marie kom til Paris kun fem Aar gammel, voxde op og blev smuk ved et Hof, der var som Sodoma og Gomorra, men gliuarede mageles fornemmelig i Skotske Øine, og det er derfor intet Under, at da Marie, som en Fransk Enke-Dronning paa nitten Aar, kom til Edin(g)burg (1561), hvor Alt var fattigt, raat og vildt og skummelt, hun da fandt sig ilde stædt og syndes, hun maatte i det mindste have Lov til frit at følge sine Lyster; men da hendes Lyster kun var lave, havde de liden eller ingen Indflydelse enten paa Rigets kirkelige eller borgerlige Stilling. Vel blev hun ved at høre Messe, hvad alt var de Skotske Calvinister en Vederstyggelighed, men hun lod for Resten dem raade, slaaes og forliges, som de lystede, og begge hendes smukke Gemaler, Henrik Darnley og Hepburn Bothwell, var fornemme Calvinistiske Adelsmænd, ja, netop den Sidste, som (1567) sprængte den Første i Luften, kunde beraabe sig paa saagodtsom hele Adelens Samtykke**). Kun at Bothwell, som en anden Macheth, stræbde efter Kronen og gjorde Mine til at skaffe Maries spæde Søn med Henrik Darnley afveien, kun det gav Anledning til Oprøret (1567), hvorved Dronning Marie blev afsat og kastet i Fængsel, og hendes usægte Halvbroder, Jarlen af Murray,

*) Robertsons Skotske Historie I. 209—55.

***) Sammet I. 125. 268—67. 317. 373—400. 413—16.